

HØJESTERETS KENDELSE

afsagt torsdag den 4. september 2014

Sag 65/2014

Rigsadvokaten

mod

D

(advokat Claus Bonnez, beskikket)

I tidligere instanser er afsagt kendelse af Retten i Esbjerg den 15. november 2013 og af Vestre Landsrets 10. afdeling den 4. december 2013.

I påkendelsen har deltaget fem dommere: Jytte Scharling, Marianne Højgaard Pedersen, Jon Stokholm, Michael Rekling og Lars Apostoli.

Påstande

D har nedlagt påstand om, at det pålægges anklagemyndigheden at indhente en udtalelse fra en sagkyndig, der ikke er tilknyttet den institution, hvor han holdes frihedsberøvet.

Rigsadvokaten har påstået stadfæstelse.

Sagsfremstilling

D blev ved Retten i Esbjergs dom af 25. september 2009 dømt for bl.a. grov vold og røveri. Af dommen fremgår, at han blev anset for utilregnelig på grund af sindssygdom på gerningstidspunktet, og han blev dømt til anbringelse i psykiatrisk afdeling uden fastsættelse af længstetid for foranstaltningen. Vestre Landsret stadfæstede dommen den 12. februar 2010. Til brug for afgørelsen i straffesagen forelå der udtalelser fra Psykiatricenter Vest, Ribe, udfærdiget af overlæge Niels Ljungberg, samt en erklæring om en mentalundersøgelse afgivet

af speciallæge i psykiatri, dr. med. Hans Adserballe. Endvidere forelå der en erklæring fra Retslægerådet.

Efter anmodning fra D har spørgsmålet om ændring af foranstaltningen været indbragt for retten flere gange, jf. straffelovens § 72. Ved kendelse afsagt af Retten i Esbjerg den 1. februar 2011 blev foranstaltningen opretholdt. Til brug for denne afgørelse forelå dels en erklæring fra Psykiatrien i Region Syddanmark udfærdiget af overlæge Niels Ljungberg, dels en erklæring fra Psykiatricenter Vest, Ribe, udfærdiget af 1. reservelæge Johannes Bjerre. Ved kendelse af 21. februar 2012, som blev stadfæstet af Vestre Landsret den 29. juni 2012, blev foranstaltningen ligeledes opretholdt. Til brug for denne afgørelse forelå der en erklæring fra Psykiatrien i Region Syddanmark, Almenpsykiatrisk Afdeling Esbjerg-Ribe, udfærdiget af overlæge Pernille Gansmo.

Den 21. december 2012 har D på ny anmodet om indbringelse af spørgsmålet om foranstaltningsændring for retten. Med henblik herpå har anklagemyndigheden tilvejebragt en udtalelse af 22. februar 2013 fra Psykiatrien i Region Syddanmark, Psykiatrisk Afdeling Ribe, udfærdiget af overlæge Else B. Knudsen, der er tilknyttet sygehusafdelingen, i hvilken D er anbragt. I udtalelsen hedder det bl.a.:

”...D er kendt med paranoid skizofreni og misbrug af forskellige euforiserende stoffer.

...

D er fortsat indlagt i herværende afdeling. Hans tilstand er præget af dårlig sygdomsindsigt, og han er ofte plæderende for medicin, som f.eks. Ritalin. Han har ingen forståelse for, at misbrug af euforiserende stoffer ikke er hensigtsmæssigt.

I september 2012 blev D testet positiv for amfetamin og cannabioler, og i oktober 2012 fik han leveret hash ind gennem et borehul i vindueskarmen ind til hans sengestue.

...

Ds tilstand er fortsat for ustabil til at der kan peges på en ændring af den idømte foranstaltning.”

I et retsmøde den 8. august 2013 godkendte Retten i Esbjerg, at den beskikkede forsvarer kunne indhente en lægeerklæring om Ds fysiske helbred, og at han skriftligt kunne stille supplerende spørgsmål til overlæge Else B. Knudsen.

I et brev af 8. august 2013 anmodede den beskikkede forsvarer herefter anklagemyndigheden om at videresende en række spørgsmål til overlæge Else B. Knudsen, og han anmodede samtidig om, at der blev indhentet en psykiatrisk erklæring fra en speciallæge, der var uafhængig af den institution, i hvilken D var anbragt. Anklagemyndigheden imødekom ikke anmodningen, og sagen blev herefter indbragt for Retten i Esbjerg.

Den 15. november 2013 afsagde Retten i Esbjerg følgende kendelse:

”Psykiatrien i Region Syddanmark har den 22. februar 2013 afgivet en udtalelse i sagen til brug for vurderingen af spørgsmålet om ophævelse eller ændring af den foranstaltning, som D er idømt ved Vestre Landsrets ankedom af 12. februar 2010. Forsvareren kan som aftalt via anklagemyndigheden stille skriftlige supplerende spørgsmål til den overlæge, der har afgivet udtalelsen. Der er på den baggrund ikke behov for at pålægge anklagemyndigheden at indhente en uvildig psykiatrisk erklæring.

Det kan ikke på forhånd udelukkes, at visse spørgsmål om Ds funktion og dagligdag på afdelingen kan have betydning for sagen. Retten vil derfor ikke generelt afskære forsvareren fra at stille spørgsmål herom. Forsvareren bør ved udformningen af sine spørgsmål være opmærksom på, at retten har kompetence til at tage stilling til ophævelse eller ændring af den idømte foranstaltning, men ikke til den konkrete behandling eller afdelingens tilrettelæggelse af foranstaltningen.

Det bestemmes:

Det pålægges ikke anklagemyndigheden at indhente en uvildig psykiatrisk erklæring.

Retten afskærer ikke generelt advokat Claus Bonneze fra at stille supplerende spørgsmål vedrørende Ds funktion og dagligdag på afdelingen til overlæge Else B. Knudsen, Psykiatrien i Region Syddanmark.”

Vestre Landsret stadfæstede kendelsen den 4. december 2013 af de grunde, byretten havde anført.

Anbringender

D har navnlig anført, at den foreliggende psykiatriske erklæring ikke indeholder oplysninger om, hvorfor mindre indgribende foranstaltninger end anbringelsesdom ikke kan anses for egnede til at forebygge en eventuel recidivrisiko, og at der i øvrigt ikke er foretaget en vurdering af recidivrisikoen. Hertil kommer, at en foranstaltning, der medfører tidsubestemt frihedsberøvelse, ikke bør opretholdes alene på grundlag af en udtalelse fra en sagkyndig med tilknyt-

ning til den institution, hvor den pågældende er anbragt, idet en sådan fremgangsmåde er uforenelig med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 5, stk. 1, litra e. Han har herved særlig henvist til Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols domme *Shulepova mod Rusland*, 11/12 2008 (*Application no. 34449/03*), *M mod Ukraine*, 19/4 2012 (*Application no. 2452/04*) og *X mod Finland*, 3/7 2012 (*Application no. 34806/04*).

Rigsadvokaten har navnlig anført, at den indhentede psykiatriske erklæring i tilstrækkeligt omfang beskriver, hvorfor mindre indgribende foranstaltninger ikke er egnede til at forebygge risikoen for recidiv. Sagen kan forelægges Retslægerådet, hvis retten finder, at der er behov for det. Den gældende ordning, hvorefter der til brug for rettens vurdering af, om en idømt foranstaltning skal opretholdes, ændres eller ophæves, skal indhentes en udtalelse fra den institution, hvor den dømte er anbragt, er i overensstemmelse med straffelovens § 72 og forarbejderne hertil og kan ikke anses for at være i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

Retsgrundlaget

I straffelovens § 72 hedder det bl.a.:

”§ 72. Det påhviler anklagemyndigheden at påse, at en foranstaltning efter §§ 68, 69 eller 70 ikke opretholdes i længere tid og i videre omfang end nødvendigt.
Stk. 2. Bestemmelse om ændring eller endelig ophævelse af en foranstaltning efter §§ 68, 69 eller 70 træffes ved kendelse efter anmodning fra den dømte, bistandsværgen, anklagemyndigheden, institutionens ledelse eller kriminalforsorgen. Anmodning fra den dømte, bistandsværgen, institutionens ledelse eller kriminalforsorgen fremsættes over for anklagemyndigheden, der snarest muligt indbringer spørgsmålet for retten...”

Straffelovens § 72 fik sin nuværende udformning ved lov nr. 438 af 31. maj 2000. I lovens forarbejder er der bl.a. anført følgende (Folketingstidende 1999-2000, L 144, Tillæg A, s. 3625-3626):

”Også spørgsmålet om ændring eller endelig ophævelse af en idømt foranstaltning afgøres efter straffelovens § 68, dvs. med udgangspunkt i, hvilken foranstaltning der i det enkelte tilfælde må anses for formålstjenlig for at forebygge yderligere lovovertrædelser.

...

Statsadvokaternes kontrol med varigheden af idømte tidsubestemte foranstaltninger i medfør af straffelovens § 68 indebærer i praksis normalt, at der én gang om året indhentes en erklæring fra vedkommende institution om behovet for opretholdelse af foranstaltningen. Såfremt den dømte, institutionen eller bistandsværgen fremsætter begæring om foranstaltningsændring, indbringes sagen, eventuelt efter forelæggelse for Retslægerådet, for retten, hvorunder anklagemyndigheden efter en konkret vurdering enten tilslutter eller modsætter sig begæringen. Fremsættes der ikke begæring om foranstaltningsændring, vurderer statsadvokaten på grundlag af erklæringen fra institutionen og eventuelt efter forelæggelse for Retslægerådet, om sagen af anklagemyndigheden bør indbringes for retten med henblik på foranstaltningsændring.

...

Ved den foreslåede affattelse af § 72, *stk. 1*, lovfæstes anklagemyndighedens pligt til at påse, at en foranstaltning efter §§ 68, 69 eller 70 ikke opretholdes i længere tid og videre omfang end nødvendigt.

...”

Højesterets begrundelse og resultat

Efter straffelovens § 72 er det retten, der træffer afgørelse om foranstaltningsændring, og det fremgår af lovens forarbejder, at det er forudsat, at der til brug for rettens overvejelser om dette spørgsmål tilvejebringes en lægelig erklæring fra institutionen, hvor den domfældte er anbragt. Det fremgår endvidere af lovens forarbejder, at retten om fornødent kan træffe bestemmelse om, at der tillige bør indhentes en erklæring fra Retslægerådet. Praksis er i overensstemmelse med denne fremgangsmåde.

Anklagemyndigheden har fulgt denne fremgangsmåde i forbindelse med behandlingen af spørgsmålet om ændring af den foranstaltning, som D er idømt. Anklagemyndigheden har således tilvejebragt en erklæring fra Psykiatrien i Region Syddanmark, Psykiatrisk Afdeling Ribe, udfærdiget af overlæge Else B. Knudsen, som er tilknyttet institutionen, hvor D er anbragt. Der foreligger ikke oplysninger, som giver anledning til tvivl om overlægens eller institutionens fuldstændige upartiskhed i sagen, og der er heller ikke påvist noget andet særligt grundlag for en fravigelse af den normale fremgangsmåde i dette tilfælde.

D har anført, at det ikke er foreneligt med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 5, at en foranstaltning med tidsubestemt frihedsberøvelse opretholdes alene på grundlag af en udtalelse fra en sagkyndig med tilknytning til den institution, hvor den pågældende er anbragt.

D er ved dom blevet dømt til anbringelse i psykiatrisk afdeling bl.a. på baggrund af lægelige erklæringer og forelæggelse for Retslægerådet. Afgørelsen om ændring eller ophævelse af en idømt foranstaltning træffes som nævnt af retten. Retten træffer sin afgørelse herom ubundet af institutionens indstilling på grundlag af erklæringen fra institutionen bl.a. under hensyn til, hvordan den hidtidige behandling er forløbet, om den anbragte har gjort fremskridt i forhold til sin psykiske sygdom, om han har sygdomsindsigt, og om han har optrådt farligt over for medpatienter eller andre. Sagen kan, hvis retten finder, at der er behov for det, forelægges for Retslægerådet.

Højesteret finder, at denne ordning sikrer mod vilkårlighed i afgørelser om fortsat frihedsberøvelse i overensstemmelse med de krav, der følger af artikel 5 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

Højesteret stadfæster herefter landsrettens kendelse.

Thi bestemmes:

Landsrettens kendelse stadfæstes.